

ISLEDOVANIE OF DYNAMIC INDEXES TO PROCESS OF UNITIZATION OF TECHNOLOGICAL MODULE WITH MOBILE ENERGY MACHINE

Is conduct research of dynamic indexes of process of unitization of the technological module with a mobile power mean during the acceleration of the technological module from primary position.

Key words: *mobile energy machine, technological module, device for an unitization.*

УДК 62-592.2:629.113/115

ДО УДОСКОНАЛЕННЯ ГІДРОПРИВОДА СИСТЕМИ ГАЛЬМУВАННЯ МОБІЛЬНО-ЕНЕРГЕТИЧНОГО ЗАСОБУ

А.М. Божок, доцент
Подільський ДАТУ

Наведено принципову схему та описано роботу удосконаленого гідропривода системи гальмування мобільно-енергетичного засобу, а також результати його дослідження.

Ключові слова: *гідропривод, системи гальмування, мобільно-енергетичний засіб.*

Проблема. Для зниження швидкості руху, повної зупинки на можливо короткому шляху, що гарантує безпеку і утримання на зупинках в нерухомому стані, автомобілі, трактори та інші мобільно-енергетичні засоби (МЕЗ) обладнуються гальмівною системою (ГС). Одним із елементів, що впливає на ефективність використання ГС, є гідропривод, який служить для передачі зусилля педалі або важеля до гальмівного механізму. Недоліком гідропривода є запізнювальна і низька швидкість гальмування МЕЗ, особливо автопотягів з колісними гальмівними механізмами, розміщеними на певних відстанях від головного циліндра, зумовлена керуванням ними тільки за сигналами пропорційними змінюванню тиску. Останнє суттєво понижує ефективність ГС з відомими гідроприводами, що є причиною частих аварій, пов'язаних з нещасними випадками і відчутними матеріальними збитками.

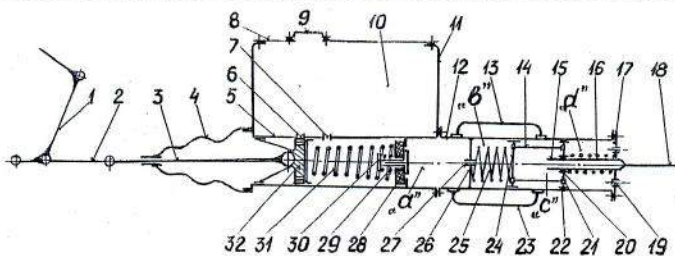
Аналіз останніх досліджень і публікацій. Відомі [1, 2, 3] ГС, в

яких зусилля від ножної педалі до гальмівного механізму передаються гідроприводом. Однак, крім функціонально необхідних корпуса з резервуаром і головним циліндром, сполучених отворами, підпружинених впускного і випускного клапанів і поршня, установлених в циліндрі, важеля гальмівної педалі і штока, зв'язаного з поршнем, вони не містять механізмів форсуючих швидкодію сигналів керування, для зменшення запізнювання передачі їх до колісних гальмівних циліндрів.

Мета дослідження. Виявити можливості удосконалення гідропривода ГС шляхом форсування швидкодії сигналів керування гальмівним механізмом.

Результати досліджень. Удосконалений принципово новий (патент України №62909) гідропривод з можливим корегуванням сигналу керування гальмівним механізмом був розроблений на кафедрі «Трактори, автомобілі та енергетичні засоби» Подільського державного аграрно-технічного університету (ПДАТУ, м. Кам'янець-Подільський).

Гідропривод містить корпус 11 (рис. 1), прикріплений до рами МЕЗ, у верхній частині якого розміщений резервуар 10, а в нижній частині – головний гальмівний циліндр 5, з поршнем 32, штоком 3, зв'язаним тягою 2 з важелем 1 гальмівної педалі. Перепускається гальмівна рідина з резервуара 10 в циліндр 5 через отвори 6, 7. Вгорі резервуар 10 закритий кришкою 8 з пробкою 9 для заповнення ГС рідиною, в якій є вентиляційні отвори для сполучення резервуара з атмосферою.

Рис. 1. Принципова схема удосконаленого гідропривода гальмової системи: 1 – важіль гальмівної педалі; 2, 14 – тяги; 3 – шток; 4 – чохол гофрований; 5 – головний гальмівний циліндр; 6, 7, 19 – отвори; 8 – кришка; 9 – пробка; 10 – резервуар; 11 – корпус; 12 – циліндр зовнішній; 13, 18, 23 – гідролінії; 15 – циліндр внутрішній; 16, 25, 29, 31 – пружини; 17 – фланець; 20, 22 – ущільнення; 21, 24, 32 – поршні; 26 – перегородка; 27 – дросель; 28 – впускний клапан; 30 – випускний клапан

В циліндрі 5 розміщені випускний 30 і впускний 28 клапани, навантажені пружинами 29, 31. Циліндр 12 з перегородкою 26 приєднаний до корпусу 11 і зв'язаний з фланцем 17 з перепускними для повітря отворами 19. У середині циліндра встановлені внутрішній циліндр 15, суцільний 24 і порожнистий 21 поршні з пружинами 25, 16, що з'єднані тягами 14.

Порожнини «а», «в», «с» заповнені гальмівною рідиною, а порожнина «d» - повітрям. З головним циліндром порожнина «а» сполучається через клапани 28, 30, з порожниною «в» - через дросель 27, а з порожниною «с» безпосередньо гідролініями 13, 23. Порожнина «d» сполучається з атмосферою через отвори 19. З порожнини «с» гідролінією 18 гальмівна рідина поступає в колісний гальмівний циліндр.

При натисканні на педаль гальма шток 3 головного гальмівного циліндра 5 переміщує поршень 32 у бік клапанів. Як тільки поршень перекриє калібрований компенсаційний отвір 7, тиск гальмівної рідини в циліндрі відкриває випускний клапан 30 і вона поступає в порожнину «а», різко підвищуючи в ній тиск, який через гідролінії 13, 23 буде передаватися в порожнину «с», а через дросель 27 – в порожнину «в». Але, завдяки дроселю 27, тиск у порожнині «в» буде зростати повільніше, ніж у порожнині «с», яка сполучена з порожниною «а» безпосередньо. Це сповільнить переміщення суцільного поршня 24 і рух порожнистого поршня 21, зв'язаного з ним тягами 14, додатково підвищуючи тиск у порожнині «с». В результаті буде гідравлічно підсумовуватися два тиски, тобто вихідний тиск із порожнини «с», що передається гідролінією 18 до колісного гальмівного циліндра, буде складатися із тиску, викликаного змінюванням тиску в головному гальмівному циліндрі і тиску викликаного швидкістю (першою похідною) його змінювання.

Далі, коли гальмівна рідина гідролінією 18 надійде в гальмівні циліндри коліс, де тиск рідини пересуне їх поршні назовні, спочатку наближаючи штовхачі до гальмівних барабанів з великою швидкістю, а при зближенні і з'єднанні із ними – повільно, запобігаючи можливим ривкам і ударам.

Останнє забезпечується вирівнюванням тисків у порожнинах «в», «с», переміщенням суцільного поршня 24 і зв'язаного з ним тягами 14 порожнистого поршня 21, вліво, а отже, зникненням додаткового збільшення тиску в порожнині «с», пропорційного швидкості (першій похідній) його змінювання.

При різкому припиненні гальмування гідропривод у зворотному напрямку автоматично забезпечить спочатку швидке, без ривків і уда-

рів, а після роз'єднання – сповільнене переміщення штовхачів.

Вхідною величиною серійного гідропривода, при відліку в малих приростах від динамічного рівноважного стану, є тиск $\Delta P_{\text{вх}}$, а вихідною – переміщення $\Delta S_{\text{вих}}$ випускного клапана 30.

При незначних масі і швидкості руху клапана, рівновага діючих на нього сил, запишеться у вигляді

$$f_{\tau} + f_{np} = f_{\text{вх}}, \quad (1)$$

де $f_{\text{вх}}$, f_{np} , f_{τ} - відповідно зусилля вхідне, пружини і в'язкого тертя.

Вхідне зусилля при площі F клапана буде рівне

$$f_{\text{вх}} = \Delta P_{\text{вх}} \cdot F. \quad (2)$$

Сила в'язкого тертя, яка пропорційна швидкості переміщення клапана, матиме вигляд

$$f_{\tau} = \nu \frac{d\Delta S_{\text{вих}}}{dt}, \quad (3)$$

де ν - коефіцієнт гідравлічного демпфування.

Сила протидії пружини пропорційна її стиску

$$f_{np} = C \cdot \Delta S_{\text{вих}}, \quad (4)$$

де C - жорсткість пружини.

З врахуванням (2-4) рівняння рівноваги сил (1) набуде вигляду

$$\nu \frac{d\Delta S_{\text{вих}}}{dt} + C\Delta S_{\text{вих}} = \Delta P_{\text{вх}} \cdot F. \quad (5)$$

Здійснивши перехід до безрозмірних координат, рівняння (5) матиме вигляд

$$\nu S_{\text{max}} \frac{dS_{\text{вих}}}{dt} + CS_{\text{max}} S_{\text{вих}} = P_{\text{макс}} FP_{\text{вх}}, \quad (6)$$

Тут $P_{\text{макс}}$ - максимальна величина тиску на клапан, при якому він повністю закриється, $S_{\text{макс}}$ - повний хід клапана.

З врахуванням того, що $CS_{\text{макс}} = P_{\text{макс}} F$, можна записати

$$\frac{\nu}{C} \frac{dS_{\text{вих}}}{dt} + S_{\text{вих}} = P_{\text{вх}}. \quad (7)$$

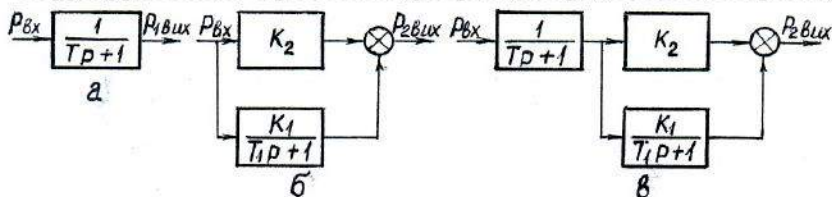
Таким чином, з врахуванням в'язкого тертя, гідравлічний клапан у динаміці є аперіодична інерційна ланка з постійною часу T і коефіцієнтом підсилення K_1 , рівними: $T = \frac{\nu}{C}$ і $K_1 = 1$.

Його передаточна функція з останнього рівняння матиме вигляд

$$W(p) = \frac{K_1}{T_p + 1}, \quad (8)$$

де $p = \frac{d}{dt}$ - оператор перетворення Лапласа.

Структурна схема серійного гідропривода представлена на рис. 2, а.

Рис. 2. Структурна схема гідропривода гальмівної системи: а – серійного; б – диференціюючої ланки; в – удосконаленого

Від різкого змінювання вхідного сигналу (тиску) $P_{вх}$, вихідний сигнал (абсолютний тиск у порожнині «с»), буде рівний

$$P_{вих} = P_{1вих} + P_{2вих} + P_{3вих}, \quad (9)$$

де $P_{1вих}$, $P_{2вих}$ і $P_{3вих}$ - вихідні тиски, відповідні від переміщення поршня 24 в результаті поступання гальмівної рідини в порожнину «в»; поршня 22 від поступання – в порожнину «с» і додаткове, спричинене різницею швидкостей руху від гідравлічного демпфування.

З врахуванням коефіцієнтів підсилення складових $P_{вих}$ і $P_{вх}$, рівняння (9) матиме вигляд

$$K_1 P_{вх} + K_2 P_{вх} = P_{1вих} + P_{2вих} + P_{3вих}, \quad (10)$$

де K_1 , K_2 - коефіцієнти підсилення корегуючої динамічної ланки по каналу поступання гальмівної рідини в порожнини «в», «с».

Додаткове переміщення $P_{3вих}$, спричинене силою гідравлічного демпфування, зрівноважується силою пружин 16, 25.

$$P_{3вих} (C_{16пр} + C_{25пр}) - v \left(\frac{dP_{1вих}}{dt} - \frac{dP_{2вих}}{dt} \right) = 0, \quad (11)$$

де $C_{16пр}$, $C_{25пр}$ - жорсткість пружин 16, 25; v - коефіцієнт гідравлічного демпфування, обумовлений наявністю дроселя 27; $\frac{dP_{1вих}}{dt}$ і $\frac{dP_{2вих}}{dt}$ - поступальна швидкість руху поршнів 22, 24, спричинена пе-

репадом тисків у порожнинах «в», «с», залежно від поступання в них гальмівної рідини.

Із врахуванням того, що швидкість поршнів від поступання рідини в порожнину «в», в порівнянні зі швидкістю від поступання в порожнину «с», мала і нею можна знехтувати, знаходимо

$$P_{3вих} = \frac{v}{C_{16np} + C_{25np}} \cdot \frac{dP_{1вих}}{dt}, \quad (12)$$

з врахуванням (12), вираз (10) набуде вигляду

$$K_1 P_{вх} + K_2 P_{вх} = P_{2вих} + P_{1вих} + \frac{v}{C_{16np} + C_{25np}} \cdot \frac{dP_{1вих}}{dt}. \quad (13)$$

Оскільки вихідний сигнал формується переміщенням поршнів 22, 24, залежно від кількості рідини, що поступає в порожнини «в», «с», виконуємо групування останніх два члени правої частини рівняння (13) з першим членом лівої, одержимо динамічну аперіодичну інерційну ланку з диференціальним рівнянням наступного вигляду

$$K_1 P_{вх} = P_{1вих} + \frac{v}{C_{16np} + C_{25np}} \cdot \frac{dP_{1вих}}{dt}, \quad (14)$$

з якого її передаточна функція буде

$$W_a(p) = \frac{K_1}{T_p + 1}, \quad (15)$$

де K_1 - коефіцієнт підсилення корегуючої аперіодичної інерційної ланки; $T = \frac{v}{C_{16np} + C_{25np}}$ - постійна часу ланки, що характеризує її інерційні властивості.

Перший член правої з другим членом лівої частини (13) утворюють підсилювальну ланку з алгебраїчним рівнянням

$$K_2 P_{2вих} = P_{2вих} \quad (16)$$

і передаточною функцією [4]

$$W_n(p) = K_2, \quad (17)$$

де K_2 – коефіцієнт підсилення ланки.

Із (13–17) випливає, що удосконалений гідропривод ГС утворений паралельним з'єднанням аперіодичної(15) і підсилювальної (17) ланок. Структурна схема такого з'єднання представлена на рис. 2,б, з якої передаточна функція утвореної ланки набуде наступного вигляду [5]

$$W_2(p) = W_a(p) + W_n(p) = \frac{K_1}{T_1 p + 1} + K_2 = K \frac{T_2 p + 1}{T_1 p + 1}, \quad (18)$$

де $K = K_1 + K_2$ – загальний коефіцієнт підсилення утвореної ланки;
 $T_2 = \frac{K_2 T_1}{K_1 + K_2}$ – постійна часу ланки.

Із загальної структурної схеми (рис. 2, в) удосконаленого гідропривода перехідні процеси представляються наступними виразами: серійного

$$P_{\text{вих}}(t) = \left(1 - e^{-\frac{t}{T}}\right) P_{0\text{вх}}; \quad (19)$$

удосконаленого

$$P_{2\text{вих}}(t) = \frac{1}{T_1 - T_2} \left[K_1 T + K_2 (T - T_1) \left(1 - e^{-\frac{t}{T}}\right) + K_1 T \left(1 - e^{-\frac{t}{T_1}}\right) \right] P_{0\text{вх}}. \quad (20)$$

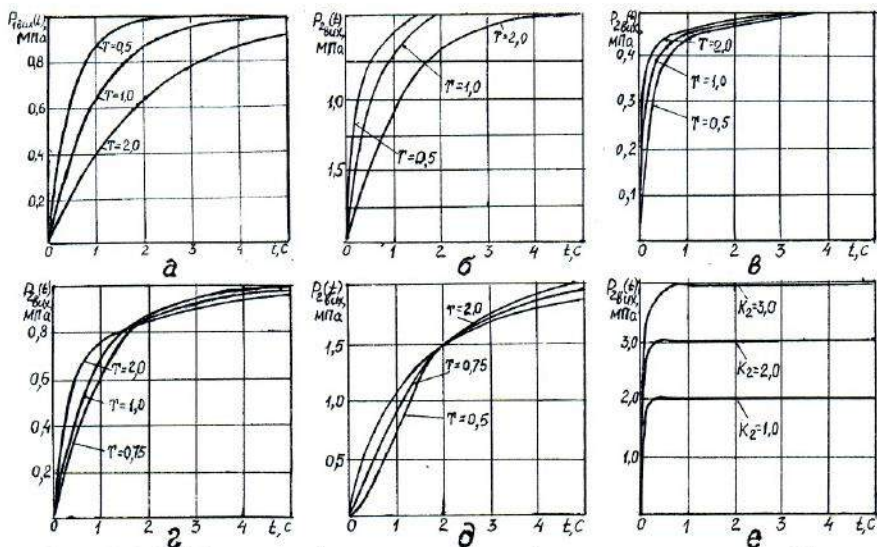

Рис. 3. Графіки перехідного процесу гідропривода: а – серійного; б – удосконаленого: б – при $K_2=0,5$; $T=T_1$; в – при $K_2=0,5$; $T=0,1$; г – при $K_2=1,0$; $T=0,5$; д – при $K_2=2$; $T=1,0$; е – при $K_2=1,0$; $2,0$; $3,0$; $T=T_1$.

На рис. 3 показані графіки перехідних процесів гідропривода, отримані за дослідженнями виразів (19, 20). Із кривих перехідних процесів випливає, що швидкодія сигналів керування гальмівним механізмом серійного гідропривода збільшується із зменшенням T . В удосконаленого гідропривода вона збільшується при зменшенні K_2 і T . Найменший час перехідного процесу забезпечується при значеннях $K=1$ і $T=T_1$, а також змінюванні K_2 від 0 до 2.

Висновки. Одним із заходів підвищення швидкодії сигналів керування гальмівним механізмом гідропривода МЕЗ є введення в закон керування складової пропорційної швидкості (першій похідній) змінювання тиску гальмівної рідини в головному циліндрі. Формування корегуючих сигналів здійснювати за допомогою послідовно приєднаного до головного циліндра динамічної диференціюючої ланки і гідравлічного підсумовування їх із вихідними сигналами циліндра.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. *Анохин В.И.* Отечественные автомобили. Изд. 2-е, исправлен. и дополнен. – М.: Машиностроение, 1964. – 780 с.
2. *Михайловский Е.В., Серебряков К.Б.* Автомобили. – М.: Машиностроение, 1967. – 780 с.
3. *Родичев В.А., Родичева Г.И.* Тракторы и автомобили. - 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Агропромиздат, 1987. – 320 с.
4. *Иващенко Н.Н.* Автоматическое регулирование. Теория и элементы систем. Учебник для вузов. Изд. 4-е, перераб. и доп. – М.: Машиностроение, 1978. – 736 с.
5. *Васильев Д.В., Чуич В.Г.* Системы автоматического управления. – М.: Высшая школа, 1967. – 420 с.
6. *Крайнев А.Ф.* Словарь-справочник по механизмам. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Машиностроение, 1978. – 560 с.
7. *Бронштейн И.Н., Семендяев К.А.* Справочник по математике для инженеров и учащихся вузов. – М.: Наука, Главная редакция физ.-мат. л-ры, 1981. – 720 с.

К УСОВЕРШЕНСТВОВАНИЮ ГИДРОПРИВОДА СИСТЕМЫ ТОРМОЖЕНИЯ МОБИЛЬНО-ЭНЕРГЕТИЧЕСКОГО СРЕДСТВА

Приведена принципиальная схема и описана работа усовершенствованного гидропривода системы торможения мобильно-энергетического средства, а также результаты его исследования.

Ключевые слова: гидропривод, системы торможения, мобильно-энергетическое средство.

TO THE HYDRODRIVE IMPROVEMENT OF A MOBILE-POWER EQUIPMENT BRAKE SYSTEM

The circuit diagramme is resulted and work of an advanced hydrodrive of a mobile-power equipment brake system as well as research results is described.

Key words: the hydrodrive, Brake System, Mobile-Power Equipment

УДК 631.326:620.952

ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ УСТАНОВКИ ДЛЯ ВИРОБНИЦТВА ПАЛИВНИХ БРИКЕТІВ ІЗ РОСЛИННОЇ СИРОВИНИ

С.В. Субота, наук. співр.
ННЦ "ІМЕСГ";

Г.А. Голуб, докт. техн. наук
НУБіП України;

С.П. Степаненко, канд. техн. наук, **В.О. Лук'янець**, ст. наук. співр.
ННЦ "ІМЕСГ"

В статті приведені технологічні схеми виробництва паливних брикетів із рослинної сировини та обґрунтовані економічні показники установки для виробництва паливних брикетів із некормових відходів.

Ключові слова: біомаса, брикети, економічна оцінка, паливо, некормові відходи.

Проблема. Виробництво теплової та електричної енергії із біомаси відноситься до галузі використання відновлювальних джерел енергії (ВДЕ), які складають 12,8% від загального світового виробництва первинної енергії (ПЕ) і в нафтовому еквіваленті (н.е.) становлять 1567 Мт н.е. Тверда біомаса (солома, деревина, рослинні та тваринницькі відходи, лісогосподарські відходи, промислові та побутові відходи органічного походження) є основним ресурсом ВДЕ, які складають 77,7% світового виробництва ПЕ з ВДЕ [1]. Відповідно до «Концепції державної цільової науково-технічної програми виробництва і ви-

---

© С.В. Субота, Г.А. Голуб, С.П. Степаненко, В.О. Лук'янець.
Механізація та електрифікація сільського господарства. Вип. 96. 2012.